

دو نظام بازرسی

از نگرانی تا واقعیت

امیر فیض - حقوقدان

در تحریر (تفاهم لوزان - راستی آزمائی یا پوست گاو حسن صباح = مورخ ۲۰۱۵/۴/۷) ^۱ اظهار نگرانی شد از اینکه امضای پروتکل الحاقی که در تفاهم نامه ژنو در تعهد ایران قرار گرفته بغیر از راستی آزمائی است. بنظر میرسد که دو نظام بازرسی مجزا تحمیل به ایران شده است

در کمال تاسف نگرانی مزبور بواقعیت پیوست و بیانیته اخیر آقای کری وزیر امور خارجه آمریکا نشان داد که نگرانی موجه بوده و توافق جامع، متضمن دو نظام بازرسی کاملاً جداست.

سمت تحریر حاضر متوجه این موضوع بسیار مهم و تحمیل خفتی غیر قابل تامل به ایران خواهد بود.

دو نظام بازرسی

یک نظام بازرسی همان پروتکل الحاقی است که در سال ۱۹۹۷ بتصویب شورای حکام آژانس بین المللی انرژی اتمی رسیده و به اجرا درآمده.

در این نظام بازرسی تعهدات کشورهای عضو دقیق و مشروح

پیاده شده است، و اساساً غیر این هم نمیتواند باشد زیرا هرگونه عهدنامه بین المللی مشروط است به صراحت تکالیف و تعهدات بنحوی که از هرگونه شائبه و تردید به دور باشد.

با نگاه به متن پروتکل الحاقی این برداشت حتمی است که پروتکل بر اساس اعتماد به اظهارات کشورهای عضو تنظیم شده است و کشورهای عضو آژانس پس از پذیرفتن پروتکل الحاقی موظف شده اند اطلاعات فعالیت های هسته ای و هرگونه فعالیت های مرتبط با آن از جمله اطلاعات صنعتی و توسعه برنامه های هسته ای و تولید اورانیوم و هرگونه واردات و صادرات مرتبط با برنامه هسته ای رابه آژانس بدهند. (گرفته شده از متن پروتکل)

ملاحظه میکنید که آژانس اتمی اعتماد را بر گزارش کشور عضو قرارداد و ابتدا به ساکن گذاشتن دوربین و دستگاه های خاصی و یا نظارت بر گزارش کشور عضو را حقی برای خود نشناخته ولی اگر آژانس بهر طریقی نسبت به گزارش کشور عضو مشکوک شود و یا کسب اطلاع از فعالیتی کند که در گزارش کشور عضو نیامده آنوقت از اختیاراتی که پروتکل الحاقی به آژانس داده استفاده میکند و آن اختیارات شامل بازدید های سرزده - نصب دوربین های مخصوص - نمونه برداری - بازدید مراکز صنعتی - ترتیب مصاحبه ها و بطور کلی

شامل هر اقدامی که آژانس برای صحت گزارش و یا اثبات بی اعتباری گزارش لازم است خواهد بود؛ به توضیح آقای آرمانو توجه کنیم.

کشورای حکام این مسئله را به یاد خواهد آورد، زمانی که یک کشور اجرای پروتکل الحاقی را آغاز میکند باید اطلاعات گسترده و با جزئیات در خصوص فعالیت های مربوطه به چرخش سوخت هسته ای را در اختیار آژانس قرار میدهد. سپس ما راستی آزمائی در خصوص درست بودن و کامل بودن اطلاعات را انجام میدهم و این اطلاعات باید بطور معمول به روز باشد.

مفهوم این تصریح ماموریت آژانس این است که آژانس هیچ مزاحمتی از نظر دخالت و بازرسی در امور کشورهای عضو ندارد مگر اینکه کشور عضو از دادن گزارش تخلف کند و یا صادق نباشد.

صراحت پروتکل الحاقی مبتنی بر اصل حقوقی استصواب است مگر خلاف آن به اثبات برسد.

بنابراین اگر ۱۵۴ کشور پروتکل الحاقی را امضا کرده اند و هیچ سروصدا و یا گرفتاری با آژانس اتمی ندارند و اگر هم دارند در حد برخورد آژانس با جمهوری اسلامی نیست، مشکل از رابطه و نحوه عمل و استتکاف جمهوری اسلامی از رعایت مقررات آژانس اتمی بعلاوه اطلاعات مکتسبه و سابقه پنهان کاری ها و طفره رفتن های جمهوری اسلامی است.

آمریکا تصدیق کرده است که ترتیبات راستی آزمائی کنونی در ایران یعنی موافقت بر جام حتی اگر با پروتکل الحاقی تکمیل بشود در مورد جمهوری اسلامی کافی نخواهد بود به سابقه ایران و طفره رفتن ها و پنهان کاری ها مستلزم ترتیبات فوق العاده ای است.

(دیوید آلبرت رئیس موسسه علم و امنیت آمریکا)

چند روز قبل آقای صادق زبیا کلام گفتگویی داشت با آقای ظریف که یکی از سوالات ایشان از ظریف این بود که <خیلی از کشورها مسائل هسته ای دارند چرا همه گرفتاریها برای کشور ماست> آقای ظریف به این سوال پاسخ نداد ولی پاسخ آن همین است که در این تحریر بیاد آورده شد و آن عبارت از سوء سیاست، ندانمکاری، بی علاقه‌گی به منافع ملی، دروغزنی و فریب کاری (تقیه) و سوء استفاده های سیاسی از موقعیت هاست و به ضرب المثل معروف <کرم از خود درخت است>.

ارکان اجرائی پروتکل الحاقی

برای اینکه سمت این تحریر بسوی اثبات اینکه راستی آزمائی پیاده شده در توافق جامع به غیر از بازرسی و راستی آزمائی مقرر در پروتکل الحاقی است ضرورت دارد که به برخی ارکان اجرائی پروتکل الحاقی و نظام بازرسی راستی آزمائی در توافق جامع که با مدت ۲۵ ساله یا بیشتر معین شده نگاهی داشته باشیم.

★ مهمترین رکن اجرائی پروتکل الحاقی صلاحیت است و آن بدان معناست که از صدر تا ذیل پروتکل الحاقی در صلاحیت آژانس اتمی قرار داده شده که متشکل از نمایندگان کشورهای عضو پروتکل الحاقی است و هیچ کشور ثالثی بطور مستقیم و یا غیر مستقیم در صلاحیت مزبور مشارکتی ندارد و این امر سبب میگردد که حاکمیت کشورهای عضو پروتکل مصون از تعدی و یا ضعف شناخته شود.

ولی در نظام راستی آزمائی توافق جامع، کشور آمریکا رکن و عامل اصلی و انحصاری اجرائی آن نظام قرار گرفته است؛ سند این برداشت، بیانیه وزیر خارجه آمریکا و انتخاب آقای استیون مال بعنوان هماهنگ کننده اصلی برجام است باماموریت اطمینان به پایندی تعهدات ایران (یعنی راستی آزمائی) میباشد.

بیانیه وزارت خارجه آمریکا که بلافاصله پس از سررسید مدت دومه فرصت کنگره انتشار یافت و همچنین دائره صلاحیت و اقتدار آقای استیون مال و نظام راستی آزمائی او که شامل تمام ارکان سیاسی و نظامی و مالی دولت آمریکا از قبیل وزارت خارجه، خزانه داری، انرژی، امنیت داخلی، تجارت، دادگستری، دفاع، سازمان های اطلاعاتی و امنیت و کمیسیون های قانونی است نشان میدهد که در واقع نظام راستی آزمائی آمریکا یک پدیده کاملاً استثنائی و جدید است که در تاریخ سیاسی آمریکا بی سابقه است که دولت آمریکا متصدی اجرای آن است؛ و اینجا است که اصل حاکمیت ایران کاملاً نادیده گرفته شده است. نظارت یک کشور بر بخشی از فعالیت کشور دیگر هیچ مجوزی جز نادیده گرفتن حاکمیت آن ملت و کشور ندارد.

★ **آئین نامه راستی آزمائی پروتکل الحاقی سالهاست که از سوی کشورهای عضو تنظیم و بمورد اجراء درآمده در حالیکه تاکنون آئین نامه راستی آزمائی توافق جامع تدوین و انتشار نیافته و معلوم نیست که به چه دلیلی وزارت دفاع و یا خزانه داری آمریکا باید در ماموریت راستی آزمائی توافق جامع مشارکت داشته باشند.**

«ایران با راستی آزمائی های سختی روبرو خواهد شد که هنوز آئین نامه های آن در دست تهیه است»

(آقای باراک اوباما - سخنرانی)

موقعیت اجرائی پروتکل الحاقی که آئین نامه های اجرای آن سالها مدون و در جریان اجراء است با موقعیت راستی آزمائی توافق جامع که حتی آئین نامه اجرائی هم ندارد و معلوم نیست صلاحیت تنظیم و تصویب آن با کدام کشورهاست دلیل قاطعی است که نظام بازرسی آژانس با نظام بازرسی توافق جامع دو نظام متفاوت است.

«ایران بر اساس برجام متعهد به اجرای تعهداتی فراتر از مسائل هسته ای است» (آرمانو)

آنطور که راستی آزمائی در توافق ژنو تعریف شده است کاملاً تائید کننده اظهارات مدیرکل آژانس اتمی است که تعهدات ایران را فراتر از مسائل هسته ای دانسته است که خود بحث جداگانه ای است ولی اعلام فراتر بودن راستی آزمائی با مسائل هسته ای که گویای تفاوت آن با پروتکل الحاقی هم هست دلیل بارز دیگری بر جدائی نظامهای راستی آزمائی توافق جامع و بازرسی پروتکل الحاقی است.

★ **پروتکل الحاقی فاقد مدت است و هر زمان که عضو بخواهد میتواند از آن خارج شود در حالیکه نظام راستی آزمائی توافق جامع حداقل ۲۵ ساله است و حق فسخی هم برای ایران متصور نیست**
★ **اظهارات آقای اوباما مبنی بر اینکه:**

«این توافق خوبی است که اهداف اصلی مارا برآورده میکند (۱) ایران با محدودیت های شدیدی در برنامه خود مواجه خواهد شد و همچنین ایران با بیشترین بازرسی های شدید و سرزده و شفاف موافقت کرده که هرگز در هیچ برنامه هسته ای در تاریخ درباره آن مذاکره نشده است (۲) باین توافق ایران باروشهائی روبرو

خواهد شد که از همه کشورهای جهان بیستراست (۳)- این توافق براساس اعتماد نیست بلکه براساس راستی آزمائی بیسابقه است (۴)- بازرسان دسترسی پیوسته به سایتهای اتمی ایران دارند و به مکان های دیگر هم حتی با وجود ممانعت ایران دسترسی خواهند داشت (۵)

ملاحظات در تاکیدات آقای اوباما

(۱) - آقای اوباما اهداف اصلی کشورش را بازگویی نکرده است ولی شخصیت های سیاسی مانند کسینجر و دیگران اهداف آمریکا را از مسئله انرژی اتمی ایران کاملاً بیان کرده اند و آن برقراری سلطه بر منابع نفتی ایران و خاورمیانه و نفوذ در ایران بمنظور تغییر رفتار جمهوری اسلامی است. خود آقای اوباما گفته است: >این توافق یک آزمایش واقعی برای احترام نهادن ایران به منافع آمریکا در کشورهای شرق عربی است.<.

یعنی ایران را فدایمیکنیم و میزینیم تا کشورهای دیگر درس عبرت از نافرمانی از آمریکا بگیرند!

آیا قطعنامه های شورای امنیت که موجب مذاکرات هسته ای و بعد هم توافق جامع شده است برای این بوده که ایران در معرض آزمایش واقعی برای احترام سایرکشورها به آمریکا قرارگیرند؟

آیا اصل برابری کشورها یعنی همینکه در هدف آمریکا از توافق جامع منظور شده است؟

آیا موضوع ارجاع مسئله هسته ای از شورای امنیت سازمان ملل به گروه ۵+۱ با هدف

برآورده کردن اهداف اصلی کشور آمریکا بوده است؟

مسلم خیر و حتما الزام ایران به رعایت قطعنامه های شورای امنیت بوده است ولی می بینیم که آمریکا آنرا ربط داده به تامین منافع کشور خودش.

اینها که به اشاره رفت از مواردی است که نشان میدهد ماهیت راستی آزمائی در توافق جامع با بازرسی های اعتمادی پروتکل الحاقی کاملاً متفاوت است.

(۲ و ۳) - اعلام آقای اوباما به اینکه ایران با بازرسی هائی بیسابقه در جهان روبرو خواهد شد - نشان دیگری است که نظام راستی آزمائی بغیر از نظام بازرسی پروتکل الحاقی است؛ چراکه بازرسی های پروتکل الحاقی سابقه اجرایی دارد و نسبت به همه کشورهای عضو یکسان عمل میشود.

(۴) - آنجا که آقای اوبا ما گفته: >این توافق بر اثر اعتماد نیست<، و آقای ارنست سخنگوی کاخ سفید از قول باراک اوباما روایت کرده که >شما بادوست خود وارد چنین توافقی نشده اید شما باید این اختلاف را با دشمن خود حل کنید< نشان از وجود حالت خصومت و دشمنی و قراردادن آن در زیربنای راستی آزمائی است

و این مورد با پروتکل الحاقی که مبنای آن بر حسن اعتماد و آزادی عضویت و قبول تعهدات است کلی تفاوت دارد.

(۵)- درست است اکنون که هنوز آئین نامه اجرائی راستی آزمائی توافق جامع تنظیم نشده ادعای مزبور خریداری ندارد و طرحش نوعی کوتاه فکری است ولی نباید فراموش شود که در توافق ژنو کم و کیف راستی آزمائی از حقوق ۱+۵ و در معنا آمریکا شناخته شده است.

چگونگی کلاه گذاری سر ایران

اکنون که این تحریر، بتصور، بیان تفاوت دو نظام بازرسی راستی آزمائی توافق جامع، با بازرسی پروتکل الحاقی ادای مطلب کرد، طرح این موضوع لازم میشود که چگونه در جریان تنظیم توافق جامع سر ایران کلاه رفته است؟

یادتان هست که در تحریرات سابقه این توجه پیاده شد که منافع ایران اقتضا دارد خیلی فوری قبل از هرگونه توافقی، پروتکل الحاقی امضا و بتصویب مجلس برسد، که نه تنها این کار نشد بلکه آقای عراقچی گفت: <ایران با لایحه پروتکل الحاقی موافق و روی میزاست و بعدا تصمیم گرفته خواهد شد> که هنوز هم تصمیم گرفته نشده.

اگر پروتکل الحاقی از سوی مجلس امضا میشد مسئله راستی آزمائی توافق جامع نمیتوانست بوجود بیاید زیرا برای یک موضوع، دو نظام بازرسی ممکن نیست و دلیل بی اعتمادی آمریکا و آژانس به یکدیگر میگردد و در عمل موجب ایجاد اشکال میشد، از سوئی ایران حق داشت که تنها بار یک بازرسی را عهده دار شود و چون بازرسی لایحه الحاقی با سابقه اجرائی و بین المللی است و نیز در سابق هم ایران آنرا پذیرفته، ولی به تصویب مجلس نرسیده لذا این حق مسلم ایران بود که زیر بار دو نظام بازرسی خاصه که یکی بی سابقه در جهان حقوقی بوده است نرود.

ولی چون در توافق ژنو مسئله بازرسی و راستی آزمائی ایران مورد موافقت ایران قرار گرفته بود و ایران هم عضو پروتکل الحاقی نبود این تبادر ذهنی بوجود آمده بود که مقصود از راستی آزمائی همان بازرسی پروتکل الحاقی است اشارات شخصیت های آمریکائی و حتی نمایندگان ایران هم برداشت مزبور را تائید میکند ولی وقتی ایران پروتکل الحاقی را امضا نکرد بازرسی های راستی آزمائی جانشین پروتکل الحاقی شد و این ننگ بسیار بزرگ که حاکمیت ایران را بکلی تحت الشعاع راستی آزمائی توافق جامع قرار داده تحمیل ایران شد.

برداشت

باورندارم موضوعی که عرض شد آنقدر نابهنگام بوده باشد که تالی فاسد آن برای ظریف و عراقچی که حقوقدان هستند مستور بوده است، باورم این است که چون هدف اصلی و بسیار مهم آمریکا در مذاکرات هسته ای تسلط بر ایران بوده و بهترین ابزار این تسلط هم همان راستی آزمائی مدت دار است. موضوع مزبور یعنی قالب کردن راستی آزمائی ۲۵ ساله ناشی از یک توافق محرمانه آمریکا و جمهوری اسلامی بوده است. برداشت مزبور امری نظری نیست و اجد دلائل عینی و قابل قبول است که در فرصتی به آن پرداخته خواهد شد.